

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Сучасні тенденції в соціокультурній, економічній та науково-технічній сферах свідчать про нагальну потребу фахівців, які підготовлені до діяльності в часи неперервних змін. Забезпечення різних галузей кваліфікованим персоналом потребує створення концепції розвитку неперервної професійної освіти. За таких умов, а також у процесі реалізації Концепції «Нова українська школа» актуалізувалася проблема неперервного професійного розвитку педагога, який постійно удосконалюється, розвиває певні компетентності, що визначають здатність і готовність сучасного фахівця до здійснення інноваційної діяльності та управління нею. Забезпечення сучасного освітнього середовища, виховання на цінностях, упровадження педагогіки партнерства, нового змісту навчання, особистісно-орієнтованих моделей освіти, дія в умовах автономії школи тощо зумовили подальшу розробку питання професійного розвитку педагога щодо теорії і практики освіти.

Аналіз останніх досліджень. У психологічній і педагогічній літературі останні кілька років спостерігаємо посилення інтересу до питання професійного розвитку та становлення особистості педагога-професіонала. Дослідники визначають зміст професійного розвитку педагога (Н. Дене Фічтмен, С. Зедеде, М. Ріс, А. Росс); системи та моделі професійного розвитку педагогів (Б. Джойс, Л. Інґварсон, С. Кеєген, М. Кочрен-Сміт, С. Літл), етапи професійного розвитку (Е. Клімов, Т. Кудрявцев, А. Маркова та ін.), психологічні механізми (Л. Мітіна, М. Полянський, Д. Сьюпер та ін.), джерела та рушійні сили (А. Деркач, Л. Мітіна, та ін.), умови (К. Абульханова-Славська, Л. Виготський, О. Леонт'єв), чинники, особливості та результати (К. Чарнецький та ін.), акмеологічні технології особистісно-професійного зростання (О. Варфоломеєва, О. Глушук, А. Деркач, Н. Кузьміна, Л. Рибалко та ін.).

Виклад основного матеріалу. Дослідження наукових та прикладних проблем щодо професійного розвитку педагогів передбачає поглиблене розуміння його сутності, динаміки, специфічних ознак, етапів, виявлення перспектив розвитку, системи управлінських впливів тощо. «Варто зазначити також, що для позначення професійного розвитку вчителя у вітчизняних і зарубіжних наукових працях використовують різні терміни, зокрема, розвиток вчителя (teacher development), розвиток кар'єри (career development), розвиток персоналу (staff development), розвиток людських ресурсів (human resource development), професійний розвиток (professional development), неперервна

освіта (continuing education), освіта упродовж життя (lifelong learning), професійне становлення та інші» [3]. Досліджуване поняття сучасні науковці трактують по-різному. На нашу думку, найбільш глибоко розкриває сутність поняття таке трактування: професійний розвиток означає зріст, становлення, позитив, інтеграцію у професійній праці особистісних якостей і здібностей, професійних знань та умінь, проте головне – це активне якісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нової його побудови і способу життєдіяльності – творчої самореалізації у професії. Основною психологічною передумовою і формою реалізації професійного розвитку особистості є її професійна соціалізація [2].

Різні дослідники виділяють етапи процесу професійного розвитку відповідно до певного обраного критерію. Так, К. Чернецькі критерієм для виділення етапів пропонує набуття професійної компетентності педагогами на робочому місці: прийняття рішення розпочати професійну працю; соціально-професійна адаптація; соціально-професійна ідентифікація; соціально-професійна стабілізація; соціально-професійне підвищення кваліфікації; соціально-професійне удосконалення; соціально-професійна перекваліфікація; максимальне соціально-професійне досягнення...[5]. За Є. Климовим основними стадіями розвитку людини як суб'єкта праці є: «Оптант» – підготовка до вибору професійного шляху; «Адепт» – професійна підготовка; «Адаптант» – входження в професію після завершення професійного навчання; «Інтернал» – входження в професію як повноцінного колеги; «Майстер» – працівник помітно виділяється на загальному тлі; «Авторитет» – працівник став «кращим серед майстрів»; «Наставник» – вищий рівень роботи будь-якого фахівця [1].

Професійне становлення і розвиток педагогів відіграють важливу роль у реформуванні освіти, її адаптації до вимог міжнародного освітнього простору. Саме тому форми, методи професійного розвитку та спосіб організації неперервної професійної педагогічної освіти, програми підвищення кваліфікації педагогів мають вагомий вплив на освіту та розвиток суспільства в цілому.

Аналізуючи закордонний досвід, потрібно відмітити багатоманітність форм, методів та типів постачальників освітніх послуг для дорослих. У кожній країні сформовано свою систему, яка допомагає вчителю зростати професійно. Найбільш поширеною формою є *курси підвищення кваліфікації, майстерні, спостережувальні візити в інші школи, наставництво* (Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Угорщина, Ірландія, Італія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Іспанія, Швеція і Швейцарія). Професійний розвиток зазвичай забезпечують різні інституційні установи Організація постдипломної освіти вчителів може проводитися на базі закладів освіти дорослих (Угорщина, Чехія); професійних об'єднань вчителів (Іспанія, Італія), Школи професійного розвитку (США), професійних асоціацій вчителів і викладачів, незалежних консультаційних груп (Велика Британія); університетів, педагогічних інститутів (Франція, Німеччина, Іспанія пропонують курси професійного розвитку або модулі для практикуючих вчителів щодо набуття змістово-предметних і

педагогічних навичок), центрів підвищення кваліфікації, професійних об'єднань вчителів (Велика Британія, Ірландія, Польща, Угорщина, Італія, Іспанія), регіональних центрів підготовки вчителів, навчальних центрів (Австрія, Іспанія, Ірландія, Велика Британія, Угорщина, Німеччина, Фінляндія); середніх шкіл (Німеччина, Фінляндія), приватних компаній [4]. Різноманітність є найхарактернішою рисою систем освіти в Західній Європі. Становлення системи педагогічної освіти та моделі неперервного професійного розвитку в кожній країні відбувалося по-своєму, залежно від певного історичного періоду, національного контексту та соціально-політичної ситуації. Пошук сучасних методів і підходів не свідчать про руйнацію традиційних систем. Натомість велика увага приділяється зміні змісту навчання, пошуку ефективних програм, упровадженню інноваційних інтерактивних методів, он-лайн навчання. Багато уваги приділяється оцінці результатів професійного розвитку, пошуку різних способів процедур оцінювання.

Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» потребує докорінних змін підготовки у закладах вищої освіти вчителя, який виконуватиме нові завдання. Також анонсовано запровадження педагогічної інтернатури для випускників ЗВО, наставництво, ваучери професійного розвитку педагогічного працівника, відкритість результатів підвищення кваліфікації, нові педагогічні професії, національний та незалежні портали розвитку педагогічної майстерності, часткові професійні кваліфікації тощо.

У новому Законі України «Про освіту» (ст. 59) зазначено, що професійний розвиток педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Серед вимог до професійних й особистісних якостей освітян нормативні документи визначають вмотивованість, компетентність, творчість, гнучке мислення, відповідальність за результати власної діяльності та здатність до саморозвитку. В таких умовах важливо в закладах освіти переорієнтуватися на новітні методи і технології навчання дорослих, які «перекочували» до нас із бізнесу, економіки, юриспруденції – секондмент, баддинг, коучинг, шедоуінг, менторство, фідбек тощо.

Упроваджуючи зміни, потрібно не втратити потенціал закладів післядипломної педагогічної освіти та методичних служб щодо професійного розвитку педагогічних працівників. Розбудова на нових засадах співпраці закладів освіти та ІППО з метою реалізації НУШ створить в системі неперервної професійної освіти умови для актуалізації у педагогів потреби в неперервному професійному розвитку, професійно-творчій самореалізації та забезпечення організаційно-методичного супроводу їхнього саморуку за індивідуальною освітньою траєкторією, що є одним із найважливіших завдань ІППО.

Література

1. Климов Е. А. Психология профессионала. – М.: Изд-во "Институт практической психологии"; Воронеж: НПО "МОДЭК". – 1996. – 400 с.

2. Корнеева Л. Н. Психологический аспект влияния профессиональной деятельности на личности / Л. Н. Корнеева. – М. : Просвещение, 1991. – 218 с.

3. Мірошник С.І. Професійний розвиток педагога: сучасні підходи / С.І.Мірошник // Народна освіта. – 2016. – Випуск № 2 (29). – Режим доступу : www.narodnaosvita.kiev.ua/.

4. Тенденції професійного розвитку вчителів у країнах Європейського Союзу і Сполучених Штатах Америки: монографія / [Дяченко Л.М., Марусинець М.М., Пазюра Н.В., Постригач Н.О., Пилинський Я.М.]. – Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2016. – 282 с.

5. Чарнецкі К. Психологія професійного розвитку особистості : автореф. дис.... доктора психол. наук : 19.00.07 —Теорія і методика виховання / К. Чарнецкі. – К, 1999. – 48 с.

УДК 37.015.3

Ковальчук Т.М.

майстер виробничого навчання професії
«Кравець, закрійник» ДНЗ «Подільський центр ПТО»
Kovalchuktetyana@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАГОМА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

«Найкращий учитель для дитини той, хто духовно спілкується з нею, забуває, що він учитель, і бачить у своєму учневі друга, одnodумця. Такий учитель знає найпотаємніші куточки серця свого вихованця, і слово в його устах стає могутнім знаряддям впливу на особистість, яка розвивається».

В.О.Сухомлинський

Психологічна компетентність – здатність використовувати психологічні засоби навчання в організації взаємодії в освітній діяльності.

Психологічною компетентністю позначають сукупність визначених якостей особистості, які зумовлюються високим рівнем її психолого-педагогічної підготовленості і забезпечують високий рівень самоорганізації професійної педагогічної діяльності. Психологічна компетентність розглядається як максимально адекватна, пропорційна сукупність професійних, комунікативних та особистісних якостей педагога, котрі забезпечують не тільки загально професійну підготовленість, а й високий рівень професійної самосвідомості, уміння керувати своїм психічним станом.

Основні критерії психологічної компетентності – спрямованість на учня як провідну цінність своєї праці, потребу в самопізнанні та самозмінах, пошук засобів удосконалення своєї діяльності.

Компетентнісний підхід до педагогічної діяльності майстра виробничого навчання у сучасній психологічній науці виявляється одним з провідних, оскільки найбільш повно розкриває зв'язок функцій, здібностей, професійних якостей та психологічних властивостей суб'єкта педагогічної діяльності. Прогнозована модель майстра виробничого навчання ПТНЗ ХХІ століття передбачає, перш за все, формування професійної, компетентної, творчо розвинутої особистості, в якій переважають духовно-моральні та